

FATIHYA ABDI
F.ABDI@RAAD.AMSTERDAM.NL

VOORWOORD

April 2023

Het is een prachtige lentemiddag in Venserpolder. Stadsdeelbestuurder Tanja Jadnanansing praat mij in rap tempo bij over de ontwikkelingen in de buurt. We zijn onderweg naar centrum “ZO=Venserpolder”, een samenwerking tussen de gemeente Amsterdam, het WijkActieTeam, het Buurtteam en de Buurt Rechtbank. Een initiatief waar buurtbewoners naartoe kunnen met vragen over wonen en veiligheid op een laagdrempelige wijze.

Eenmaal aangekomen bij het centrum raak ik bekend met een casus van een Nederlands-Eritrees gezin. De 13-jarige zoon in het gezin wordt al maandenlang bedreigd door leeftijdsgenoten. De jongen was online gevraagd om een klusje te doen. Hij was hier niet op ingegaan; hij vond het eng. Direct kwam zijn naam op een lijst terecht van zogenaamde “nee-zeggars”. Deze lijst ging rond op sociale media. Eerst werd hij toegevoegd aan groepsgesprekken waarin hij werd vernederd, uitgedaagd en uitgescholden. Telkens na het verlaten van zo'n groepsgesprek, werd er weer een nieuw groepsgesprek gestart, waaraan hij wederom werd toegevoegd.

Na verloop van tijd verplaatste de intimidatie zich van de online wereld naar de fysieke wereld. Binnen de schoolmuren viel het mee, maar eenmaal buiten op straat werd hij opgewacht, achtervolgd en geprovoceerd. Hier bleef het niet bij. Ook zijn ouderlijk huis werd het doelwit van intimidatie. Hij begon filmpjes te ontvangen van zijn voordeur en het adres werd online gedeeld. Het dieptepunt was dat hij op een gegeven moment werd opgewacht door diezelfde groep jongens, ditmaal gewapend met messen. De jongens namen het voorval op en deelden dit online.

Het jongetje durft tijdens deze hele periode niet te praten met de politie en het OM, uit angst dat het verder escaleert. Wanneer het gezin bij het centrum ZO=Venserpolder terechtkomt, krijgt het volgende advies: “De veiligste optie is verhuizen. We kunnen niks meer doen. Het is heel verdrietig, maar het is niet anders,” aldus een hulpverlener.

Voor mij voelde dit als de wereld op z'n kop: een jongen die samen met zijn ouders huis en buurt moet verlaten omdat wij als overheid zijn veiligheid niet kunnen garanderen. Tijdens mijn raadsperiode kwam ik erachter dat dit soort schrijnende casussen helaas niet op zichzelf staan, maar onderdeel vormen van een veel groter probleem: het gebrek aan inzicht over de negatieve en verregaande impact van sociale media op de veiligheid van jongeren. Helaas is er hierdoor onvoldoende handelingsperspectief betreft wat we kunnen doen om onze jongeren te beschermen en veilig te houden.

DE KWESTIE

“Onze kinderen zijn onwetende deelnemers in een groot experiment”

- Vivek Murthy, de hoogste arts in de VS[1]

Sociale media worden vaak bejubeld als een plek waarin jongeren op een vrije manier zich kunnen uitdrukken, experimenteren, in contact staan en leren over elkaar en over de wereld. Dit is in lijn met de missie-statements van dominante techbedrijven. Zij spreken over het aanjagen van creativiteit en plezier (TikTok), leren over de wereld en jezelf daarin uitdrukken (Snapchat), gemeenschappen opbouwen en artiesten de mogelijkheden bieden hun werk onder een zo'n breed mogelijk publiek tentoonstellen (Instagram).

Deels klopt dit ook in de beleving van jongeren die ik heb gesproken. Zij vertellen mij hoe fijn en leuk het is om online filmpjes te bekijken, informatie uit te delen, nieuwe vriendschappen te ontwikkelen, gemeenschappen te zoeken waar je je bij kan aansluiten en het gevoel te hebben dat je nooit iets mist. Je kunt ook 'iemand' worden, geld verdienen met je hobby's en in contact staan met de hele wereld.

Vanuit de wetenschap is het moeilijk om de effecten van sociale media-gebruik op jongeren, in zowel positieve als negatieve zin, te isoleren, maar een ding is duidelijk: de populariteit en het gebruik van sociale media is explosief gegroeid.

Jongeren tussen de 13 en 16 jaar besteden gemiddeld vier uur per dag aan het kijken van TV-series via platforms zoals Netflix en YouTube, en aan computeren en gamen via kanalen als Discord.[2] Daarnaast zijn ze gemiddeld tweeënhalf uur per dag actief op sociale media, waar ze zich vermaken op TikTok, chatten met vrienden via Snapchat, communiceren met hun ouders op WhatsApp, of hun dagelijks leven delen op Instagram en BeReal.

Deze cijfers laten een duidelijke trend zien: jongeren brengen een significant deel van hun tijd online door, veel meer dan aan activiteiten zoals buitenspelen, muziek maken, sporten, of lezen.[3] Jongeren zijn kortom steeds meer online gaan leven.

Dit forse gebruik van sociale media roept echter ook vragen op. Een van de belangrijkste vragen die vaker aan bod is geweest in zowel de wetenschap als in de politiek: wat doet het met de mentale gezondheid van jongeren? Welke impact heeft het op hun hersenen en ontwikkeling? Worden ze gelukkiger of ongelukkiger door het gebruik van sociale media?

1. <https://www.hhs.gov/sites/default/files/sg-youth-mental-health-social-media-advisory.pdf>

2. Siebers, T., Beyens, I., Baumgartner, S. E. & Valkenburg, P. M. Adolescents' digital nightlife: The comparative effects of day- and nighttime smartphone use on sleep quality. *PsyArXiv* (2023). <https://doi.org/10.31234/osf.io/cdg7>

3. Idem

Echter, door mijn raadswerk ben ik doordrongen geraakt dat een nog belangrijkere vraag niet vaak genoeg gesteld wordt in de wetenschap, maar ook in de politiek: is de online leefwereld veilig genoeg voor jongeren? Wat voor impact heeft sociale media op de veiligheid van jongeren? Welke jongeren zijn hiervoor het meest kwetsbaar?

Of het nu gaat om het toenemende aantal steekincidenten onder jongeren[1], de stijging in het aantal hulpvragen bij de Kindertelefoon[2] en Offlimits[3] rondom online bedreigingen, sextortion (e.g. afpersing door middel van naaktbeelden), de toename van het aantal meldingen op scholen van geweld en zedendelicten[4], diverse alarmerende signalen wijzen op een harde conclusie: de online leefwereld is niet veilig voor jongeren.

Daarom besloot ik om me hierin vast te bijten, meer inzicht te krijgen in de omvang van de problematiek en te kijken wat we nog meer kunnen doen als stad om onze jongeren te beschermen en veilig te houden. Ik ging op verschillende werkbezoeken, sprak met ouders en opvoeders, scholen en diverse instanties. Ik diende voorstellen in bij de gemeenteraad, bijvoorbeeld voor een laagdrempelige meldvoorziening om (zeer) gewelddadige content te verwijderen en jongeren beter te ondersteunen[5]

Ik ging ook in gesprek met de jongeren zelf in onze stad. Omdat ik het belangrijk vind om hun stem centraal te stellen in alles wat we doen. Dit document biedt de lezer inzicht in hoe (extreem) onveilig de online leefwereld momenteel is voor jongeren. Dit is gebaseerd op de verhalen en ervaringen van jongeren zelf. Hiervoor heb ik met 80 kinderen gesproken in onze stad tussen de 12 en 13 jaar. Dit deed ik aan de hand van een vragenlijst en verdiepende gesprekken in de klas.

4. Veiligheidsbeeld Amsterdam-Amstelland 2023

5. <https://www.kindertelefoon.nl/nieuws-onderzoek-sexting>

6. <https://jaarverslag2022.offlimits.nl/>

7. <https://www.onderwijsinspectie.nl/actueel/nieuws/2024/01/22/stijgende-lijn-in-het-aantal-dossiers-bij-vertrouwensinspecteurs-zet-door>

8.

https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/12973784/1/343_23+Motie+van+de+leden+Abdi+c_s_+inzake+Stop+het+circueren+van+gewelddadige+foto%E2%80%99s+en+filmpjes+op+het+internet+onder+jongeren

VEILIG ONLINE?

Is de online leefwereld veilig genoeg voor jongeren? Wat voor impact heeft sociale media op de veiligheid van jongeren? Welke jongeren zijn hiervoor het meest kwetsbaar? Onderstaand overzicht biedt antwoorden op deze vragen vanuit de beleving van jongeren zelf.

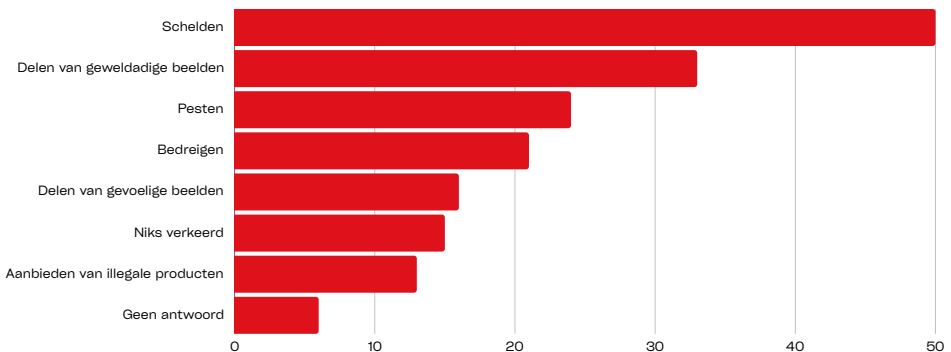
De thematiek die aan bod komt, varieert van online pesten en bedreigen tot offline geweld. Om dat precies vast te stellen volgt hieronder een kwantitatief beeld gebaseerd op de vragenlijst. Daarna gaan we de verdieping in aan de hand van gesprekken met jongeren zelf om een beter inzicht te krijgen in de onderliggende dynamieken.

Het perspectief van jongeren

Uit de resultaten van de kwantitatieve vragenlijst blijkt dat het merendeel van de 12- en 13-jarigen verschillende vormen van onveiligheid in de online wereld heeft ervaren, variërend van pesten tot bedreigingen (zie figuur 1).

Hierin is de rol van (zeer) gewelddadige of gevoelige content opvallend. In beelden die gedeeld worden op sociale media figureren vaak leeftijdsgenoten - van school of uit de buurt - of het betreft opnames van geweldsincidenten die in de stad hebben plaatsgevonden.

1. Welke vormen van onlineveiligheid ben je online tegen gekomen? (Meerdere antwoorden mogelijk)

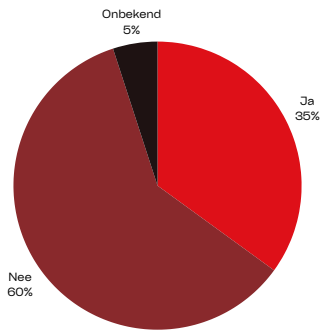
Meer dan 42% van de respondenten heeft ooit gewelddadige beelden gezien en 20% is geconfronteerd met gevoelige content, zoals naaktfoto's (figuur 6). Interessant is dat ondanks dat gewelddadige beelden vaak worden gezien slechts 11% van de leerlingen aangeeft zelf zulke beelden verstuurd of gedeeld te hebben met anderen (figuur 2).

Naast geweld komen schelden (63%), pestgedrag (30%) en bedreigingen (27%) veelvuldig voor. Ook is het opvallend dat 17% van de jongeren aangeeft getuige te zijn geweest van de online handel in illegale producten, zoals drugs of illegaal vuurwerk (figuur 1). En 30% van de jongeren ziet dagelijks, wekelijks of maandelijks een filmpje waarin wordt gevochten of wordt bedreigd.

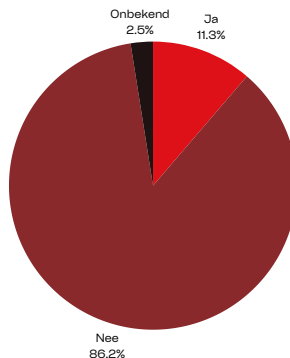
Verder geeft ruim 1 op de 3 jongeren aan dat ze in een online groep hebben gezeten die was aangemaakt om iemand te bedreigen, te pesten of te intimideren. Die groepen gaan soms zelfs zo ver dat de adressen en andere privégegevens van jongeren die er het slachtoffer van zijn worden gedeeld (figuur 1).

Uit eerder onderzoek[9] weten we dat sociale media de dynamiek van gewelddadige interacties en type content lijken te hebben veranderd. De online wereld speelt met name een rol bij het ontstaan en verder escaleren van conflicten. Conflicten beginnen soms online en krijgen dan offline hun beslag, of bestaande conflicten worden via social media versterkt. Fysieke confrontaties tussen jongeren worden soms gefilmd en online verspreid.

2. Heb je ooit in een online groep gezeten die was aangemaakt om iemand te bedreigen/pesten?

3. Heb jij ooit zelf eens een gewelddadig filmpje (verder) verstuurd?

Alhoewel jeugdcriminaliteit over het algemeen afneemt blijkt ook uit onderzoek dat jongeren, doordat ze meer online zijn gaan leven, ook makkelijker in contact komen met criminaliteit.[10] Andersom geldt ook dat door de toegankelijkheid en anonimiteit van sociale media het ook makkelijker is voor criminelen om via de online leefwereld contact te leggen met jongeren. Denk hierbij aan het rekruteren van jongeren voor 'klusjes zoals het uithalen van drugs bijvoorbeeld' door middel van Instagram en Telegram.[11]

Daarnaast zijn er nieuwere vormen van criminaliteit ontstaan die sterk gedijen in een online-infrastructuur. Denk aan online bedreigen, afpersen (bijvoorbeeld door middel van naaktbeelden) en DDOS aanvallen.[12] Gezien de leeftijd van de jongeren is er hier bewust voor gekozen alleen in te gaan op bekendheid met criminaliteit, bijvoorbeeld door te toetsen in hoeverre jongeren zich comfortabel voelen om contact te leggen met iemand die zij niet kennen. Uit de resultaten blijkt dat 1 op de 10 jongeren aangeeft dagelijks een bericht te ontvangen via bijvoorbeeld Snapchat of Instagram waarin wordt aangegeven dat je snel geld kunt verdienen. (figuur 4).

9. Weerman, F.M., Roks, R., van den Broek, J., Willink, J. 'Het is een probleem maar niet voor mij: een onderzoek naar de achtergronden van wapens en wapengeweld onder jongeren in Rotterdam.' (2022)

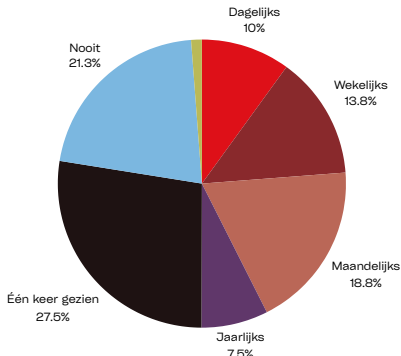
10. Roks, R. & Monshouwer, N. 'F-gamers die 'mapsen', 'swipen' en 'bonken': een netnografisch onderzoek naar fraude en oplichting op Telegram Messenger. (2020)

11. <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/een-crimineel-klusje-vinden-is-kinderspel-hoe-bendes-in-rotterdam-minderjarigen-werven-bd3616b0/>

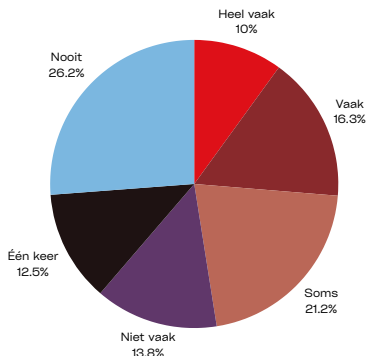
12. Idem

Verder geeft 1 op de 10 jongeren aan 'heel vaak' gesprekken te voeren met iemand die zij eigenlijk niet kennen of met iemand die ze alleen online hebben leren kennen (figuur 5). Ongeveer 47,6% van de jongeren geeft aan dit te doen, van heel vaak tot vaak en soms.

4. Heb je ooit een bericht via bijvoorbeeld Snapchat of Instagram voorbij komen waarin iemand aangeeft dat je snel geld kunt verdienen? En zo ja hoe vaak?

5. Heb je weleens online gesprekken met iemand die je eigenlijk niet kent of alleen heb leren kennen via het internet? En zo ja hoe vaak?

Wanneer jongeren geconfronteerd worden met onveilige situaties online zoeken ze vooral steun bij vrienden. Ruim 62% van de jongeren geeft aan dat zij hulp vragen aan vrienden als zij online iets meemaken wat ze vervelend, verontrustend of bedreigend vinden. Uit eerdere onderzoeken blijkt dat jongeren diverse obstakels kennen. Van schaamte[13] na incidenten tot gebrek aan kennis en vaardigheden hoe ze het beste hulp kunnen zoeken.[14]

Ervaren veiligheid online

Het merendeel van de jongeren die we spraken in de verdiepende gesprekken gaf aan dat zij onveilige situaties hebben meegemaakt in de online leefwereld. Opvallend is dat het overgrote deel aangaf dat onveiligheid nu eenmaal bij de online leefomgeving hoort. Slechts 1 op de 10 maakt zich hier grote zorgen over.

Het omgaan met de risico's die de online leefomgeving met zich meebrengt, ziet een meerderheid voornamelijk als een kwestie van eigen verantwoordelijkheid. Er bestond wel enige erkenning voor het feit dat dit niet voor alle leeftijdsgenoten even makkelijk is, bijvoorbeeld in het geval dat iemand (omgevings)gevoeliger is of niet kan rekenen op een fijne, stabiele thuissituatie.

“JE MOET GEWOON HARD ZIJN”

“JE MOET HET GEWOON SNEL WEGKLIKKEN”

“JE KUNT HET NIET STOPPEN”

13. Expertisebureau Online Kindermisbruik (EOKM) 'Eigen schuld, dikke bult: een verkennend onderzoek naar financiële afpersing met naaktbeelden onder jongens.' (2021)

14. Wildt, R en Compagner, M. 'Online en Offline pestgedrag en geweld onder jongeren: een verkennend casusonderzoek naar nudes, online pesten en bedreigen, en offline geweld en wapenbezit onder jongeren' (2023).

Heftige, gevoelige of (zeer) gewelddadige content

Een terugkerend thema was de frequentie en de omvang van het zien of delen van heftige, gevoelige of (zeer) gewelddadige beelden online. Uit de gesprekken bleek dat dit vaak beelden waren van mensen die ze kenden via-via (uit de buurt of school) en/of beelden uit de stad na geweldsincidenten. Het gaat hier om authentieke beelden - denk aan de moord op Peter R de Vries - niet om fictie zoals films of muziekvideo's.

“ER WAREN ALLEMAAL JONGENS BOOS OP EEN JONGEN OMDAT IE IETS HAD GESTOLEN DUS JE ZIET OP HET FILMPJE HOE ZE HEM BEGINNEN TE PESTEN EN IN ELKAAR TE SLAAN. GEEN WAPENS OF ZO”

“EEN JONGEN WERD GESLAGEN EN IN ZIJN BUIK GETRAPT IN DE JONGENS-WC OP SCHOOL”

“GEWOON VAN DIE HEEL SLECHT GEFILMDE CLIPJES ZOALS VUURWERK DAT NAAR BINNEN WERD GEGOOID BIJ IEMAND OF VECHTPARTIJEN”.

Veel jongeren gaven ook aan dat ze niet altijd invloed hadden op wat ze online te zien kregen, en dat veel filmpjes ook werden doorgestuurd. Het merendeel gaf aan dat ze tijdens het scrollen onverwachts geconfronteerd werden met dergelijke content. Een meisje vertelde dat ze nachtmerries had gekregen omdat ze een filmpje zag waarin iemand onthoofd werd.

“IK HAD NIET DOOR DAT DIT GING GEBEUREN. IK WAS TOTAAL VERRAST. IK HEB TOEN WEL AAN MIJN MOEDER VERTELD OMDAT IK ER ECHT NIET VAN KON SLAPEN. IK DURFDE DIT EERST NIET OMDAT IK BANG WAS DAT ZIJ BEZORGD ZOU WORDEN”.

Daarnaast gaven sommige jongeren aan dat ze ook actief op zoek gingen naar dit soort beelden, vooral uit nieuwsgierigheid. De motivatie daarvoor is dat ze vooral willen weten waar iedereen het over heeft op school of oudere kinderen uit de buurt. Hierdoor kom je vanzelf in een 'fuik' terecht. Een meerderheid van de jongeren leek zich er tijdens onze gesprekken niet van bewust dat het algoritme van de platforms hier dus een versterkend effect op heeft.

Interessant was ook dat in de gesprekken naar voren kwam dat een deel van het online materiaal gecreëerd wordt met de intentie stoer over te komen, niet zozeer het daadwerkelijk veroorzaken van schade of het bedreigen van iemand. Het is er vooral op gericht om zoveel mogelijk aandacht te krijgen of om een bepaald beeld van jezelf neer te zetten. Het draagt ook bij aan je status bij anderen.

Een ander fenomeen dat vaker werd genoemd was het aanmaken van nep-accounts door leerlingen om roddels te verspreiden, bijvoorbeeld over relaties of iemands zwangerschap of seksualiteit.

“X WAS ZO'N ACCOUNT OP TIKTOK. DAT WAS GEWOON EEN LIJST VAN DE KNAPSTE MEISJES OP SCHOOL, ZEG MAAR. IEDEEREEN GING DAT VOLGEN, MAAR TOEN KWAM DE SCHOOL ERACHTER EN MOESTEN WE HET EROVER HEBBEN IN DE KLAS.”

Het delen van content van anderen, zoals gemanipuleerde foto's, opnames van vechtpartijen of naaktfoto's, was een gevoeliger onderwerp. Hierover ontstond dan ook de meeste discussie.

Vooraf meisjes vonden dat de verspreider verantwoordelijkheid draagt als beelden, vooral naaktfoto's, zonder toestemming gedeeld worden. Jongens neigden naar vooral victim blaming, namelijk dat dit 'je eigen verantwoordelijkheid' is en dat 'als je zo'n foto maakt dan is het je eigen schuld'.

Het merendeel van de jongeren gaf aan dat ze niet echt stil stonden bij de consequenties of risico's van het delen van dergelijke content. Verontrustend aan dit gesprek was ook dat sommige leerlingen ook eerlijk toegaven dat dit vaak ook jongeren betrof die toch al bekend stonden als 'beetje vreemd', 'kwetsbaar' of 'raar'.

Groepsgesprekken

Een ander terugkerend thema was de dynamiek die met online groepen samenhangt. Bijna alle jongeren konden vertellen over eigen ervaringen of van vrienden met het aanmaken van groepsgesprekken die opgericht worden om iemand te pesten, uit te dagen of te bedreigen.

De aanleiding is niet altijd duidelijk. Het begint soms heel klein. Vaak gaat het om twee of drie jongeren die dan hun 'eigen vrienden' of 'klasgenoten' erbij halen. Jongeren beschreven ook dat het vaak 'grappig' begint, maar ook snel kan escaleren.

"IK HAD EEN STICKER GEMAAKT VAN IEMANDS OREN WANT ZIJ HEEFT GROTE OREN. IK VOND DAT GEWOON GRAPPIG. NET EEN OLIFANT. MAAR ZIJ TROK DAT NIET DUS INEENS WAS ER EEN GROEP EN GING DAT DAAR DOOR."

Opvallend hierbij was dat het wel of niet toegevoegd worden aan zo'n groep ook bewust lijkt te gaan. Als je niet toegevoegd wordt aan een groep dan betekent het vaak ook dat je niet meedoet op school of ertoe doet in de ogen van andere leerlingen. Het bleef onduidelijk tijdens de gesprekken in hoeverre dit een voortzetting was van bestaande dynamieken in een klas en/of op school, of juist ontstond in de online leefwereld.

Desalniettemin ontstond er een beeld dat je deelname aan zo'n groep ook een indicatie was van je status. Vooral meisjes hadden het erover dat je buitengesloten kon worden, terwijl jongens het meer zien als entertainment.

Verder was het zorgelijk dat er weinig oog leek te voor de risico's en ook dreiging die uitgaat van het delen van privégegevens, zoals adressen bij conflicten. Dat leek vooral impulsief te gebeuren. Nu is die impulsiviteit niet opvallend gezien de leeftijd van de jongeren. Maar dat doet niets af aan het feit dat de consequenties ervan verstrekkend kunnen zijn, zoals uit onderstaand voorbeeld blijkt.

Mijn vriend Jordy, we zijn nu niet zo close meer, had ruzie met een groep jongens uit het naastgelegen dorp. Deze jongens kende ik niet zo goed maar het waren ook rare, opgefokte types.

Ze waren heel boos op Jordy omdat ie een van die jongens had geduwd. Ik begreep het niet helemaal, maar toen werd ik door Jordy toegevoegd aan een groep op Snap die zij hadden aangemaakt. Iedereen was elkaar aan het uitschelden. Het werd snel heel opgefokt.

Het ging ook heel snel. Voor ik wist zaten we op de trein en gingen we ze treffen bij het station. Daar eenmaal aangekomen bleken die jongens bewapend. Ze hadden hele grote messen bij zich, zelfs machetes.

Aantal van die jongens pakte ook hun telefoon erbij. Gelukkig kwamen paar mensen zich ermee bemoeien en gingen zij uiteindelijk weer weg. Ik heb het eerlijk aan mijn vader verteld en toen het contact verbroken met Jordy.

- Shaun (13 jaar)

Snel geld verdienen?

Uit de verdiepende gesprekken met leerlingen leek er rondom dit vraagstuk een tweedeling te ontstaan naar opleidingsniveau. Het merendeel van de jongeren was bekend met berichten, verzoeken of content gerelateerd aan snel geld verdienen. Dat varieerde van crypto tot kortingen die aangeboden werden voor bepaalde producten door influencers of bedrijven.

Het aanbieden van klusjes of verzoeken gerelateerd aan het criminele circuit werden nagenoeg niet genoemd tijdens het verdiepende gesprek in een gymnasiumklas, terwijl er juist meer discussie ontstond tijdens een verdiepend gesprek met een VMBO-basis klas. In deze klas hadden jongeren meer anekdotes over hoe ze zelf benaderd worden en/of dat soort content voorbij zien komen online.

"IK HEB WEL BERICHTEN GEKREGEN VIA SNAP. BERICHTEN ZOALS WAAR ZIJN MIJN ECHTE WERKERS? ER MOET PAP GEMAAKT WORDEN. DAT HET IN AND OUT IS. GEWOON TEAM SAMENSTELLEN ALLES"

Opvallend is ook dat jongeren bekend waren met de app Telegram. Een deel van de jongeren legde het doel van die app uit, bijvoorbeeld dat het anoniemer was dan Snapchat. In reactie op de vraag hoe ze in aanraking kwamen met Telegram was nieuwsgierigheid een belangrijke reden.

"WAAROM? GEWOON. IK VIND HET INTERESSANT. HET IS HEEL MAKKELIJK OM DINGEN TE VINDEN. IK KREEG EEN LINK VAN MIJN BUURJONGEN OOI VIA SNAP. JE KUNT ALLES VINDEN: COBRA'S, MEISJES DIE MAKKELIJK ZIJN, DRUGS."

Contact met onbekenden

Hierbij is het opvallend dat tijdens de verdiepende gesprekken vooral meisjes aangeven dat ze vaak online benaderd worden door oudere mannen die ze niet kennen. Dat contact zoeken varieert van commentaar op hun uiterlijk tot polsen of ze geld willen verdienen door het delen van seksueel getinte foto's.

“IK KREEG EEN KEER ZO'N VERZOEK VAN IEMAND DIE IK NIET KENDE EN DIE WILDE OOK GRAAG AFSPREKEN. IK VOND HEM HEEL GRAPPIG, MAAR HAD GEEN ZIN IN CONTACT WANT HIJ WAS VEEL OUDER. MIJN NICHTJE WIL GRAAG EEN VRIENDJE DUS IK HEB HAAR ACCOUNT MET HEM GEDEELD.”

Jongens hadden het meer over onbekenden die ze spraken via bijvoorbeeld online gaming. Sommige van de jongens waren verrast door het feit dat meisjes benaderd werden door oudere mannen. Daar ontstond discussie over. In brede zin waren de jongeren het erover eens dat het beter was om met iemand te praten of af te spreken die je echt of via-via kent. Sommige jongeren waren aan het worstelen met de vraag wat gezien kan worden als 'contact'.

Ik twijfel bij het invullen van deze vraag in de vragenlijst over contact met vreemden. Ik heb vorig jaar 3 maanden contact gehad met iemand die ik had leren kennen online. We hadden gesprekken de hele dag, soms bleef hij wakker terwijl ik in slaap viel. Daarna is dat contact minder geworden omdat ik me ongemakkelijk voelde bij sommige dingen. Nu weet ik niet of ik maandelijks of jaarlijks moet invullen.

- Lily (12 jaar)

Omggaan met vervelende ervaringen en hulp

“MIJN MOEDER VRAAGT ALTIJD OF IK EEN GOEDE DAG HEB GEHAD, OOK ONLINE. ZIJ VRAAGT OOK ALTIJD DOOR ALS IK IETS WIL OF IK HET HEB GEZIEN ERGENS ONLINE.”

Bijna alle jongeren gaven ook aan dat ze bekend waren met de risico's van de online leefwereld rondom criminaliteit in de breedste zin van het woord. Dit was het resultaat van een les die ze hadden gekregen op school. Hierbij werden de programma's Mediawijsheid en Halt het meest genoemd door leerlingen zelf. Het bleef onduidelijk in hoeverre jongeren bekend waren met manieren om online hulp te zoeken of op school als er iets gebeurt.

Tijdens de gesprekken viel het op dat jongeren vooral dingen bespreken met vrienden of een oudere zus, broer, neef of nicht als er iets vervelends of naars gebeurt. Een deel van de jongeren gaf aan dat zij het er wel met hun ouders over zouden hebben als het een keer zou misgaan. Maar niet alle jongeren voelen zich daar comfortabel bij. Een veelvoorkomend argument om het er met ouders juist niet over te hebben was het feit dat zij daardoor iets kunnen verbieden. Ook een negatief oordeel speelt mee. Dat laatste werd geregeld door meisjes opgebracht.

Opvallend tijdens de verdiepende gesprekken was het contrast tussen de jongeren wiens ouders betrokken leken bij hun online leefwereld, en een deel van de jongeren dat ronduit toegaf dat hun ouders geen idee hadden of simpelweg niet waarbij de relatie met hun ouders zodanig was dat zij geen noemenswaardige rol zouden kunnen spelen.

NAWOORD

De gesprekken die ik de afgelopen maanden heb gevoerd, hebben een zorgelijke werkelijkheid blootgelegd: de online leefwereld is momenteel (extreem) onveilig voor jongeren. Vrijwel elke jongere die ik sprak, had ervaring met een situatie, incident of een beeld waarvan wij als samenleving zeggen: dat is gevaarlijk, onveilig of onwenselijk.

Vooraf jongeren die zich al in een kwetsbare positie bevinden, worden onevenredig hard geraakt door de onveiligheid in de online leefwereld. Er is sprake van een onzichtbare tweedeling die bij mij een sterk gevoel van urgentie heeft losgemaakt. We moeten ervoor zorgen dat alle kinderen en jongeren zich veilig voelen en veilig kunnen opgroeien in onze stad, ongeacht online of offline.

Dat betekent in eerste plaats dat wij als samenleving op alle niveaus online platforms op niet alleen op hun maatschappelijke verantwoordelijkheid moeten aanspreken, maar dat ook moeten afdwingen. Want zij hebben zich de afgelopen jaren gedragen als de tabaksindustrie van de digitale wereld.

Ouders, opvoeders, scholen, hulpverlening en politie worden in toenemende mate geconfronteerd met de steeds complexere taak om kinderen online te beschermen. Ondertussen ondernemen de platforms zelf weinig actie. Zij lijken vooral gedreven te worden door commerciële belangen.

Het is duidelijk dat zonder drastische veranderingen en transparantie vanuit deze bedrijven de online leefwereld onveilig zal blijven voor kinderen.

Dat vraagt om een scherpe discussie, zowel maatschappelijk als in de politiek, op alle niveaus, over hoe deze verantwoordelijkheid eruit moet zien en welke consequenties we hieraan willen verbinden als dat niet gebeurt.

De eerste belangrijke stappen hiertoe zijn gezet in Europa met de komst van de Digital Services Act. Maar het vraagt ook om een overheid en een maatschappelijk middenveld die hun verantwoordelijkheid nemen om een veilige en gezonde omgeving te creëren en te borgen voor alle kinderen.

De tijd staat ondertussen niet stil. Het is mijn overtuiging dat we meer kunnen en moeten doen als samenleving om kinderen te beschermen, en ouders, opvoeders en scholen daarbij te ondersteunen.

Dat betekent in eerste plaats dat aandacht hebben voor 'de online leefwereld' van jongeren niet goed genoeg is. We moeten ons realiseren dat dit ook hun wereld is, en dat ze net als in de fysieke wereld het recht hebben op bescherming.

In de afgelopen maanden ben ik vaker erop geweest dat dit nu eenmaal heel erg complex is, dat dit vooral in Den Haag en Brussel opgelost moet worden en dat de mogelijkheden op verandering nu eenmaal beperkt zijn.

Ik denk dat we wél iets kunnen veranderen. Ik geloof dat de politiek het verschil kan maken. Daarom ben ik nu raadslid namens de PvdA. En ik weet, vanuit mijn eigen levenservaring, hoe belangrijk het is dat iemand naast je staat en je beschermt, hoe moeilijk dat soms ook kan zijn. Daarom zal ik ook zelf stappen zetten, door middel van een initiatiefvoorstel, om onze jongeren nog beter te beschermen en te ondersteunen, offline én online.

AAN DE ANDERE KANT VAN HET SCHERM

FATIHYA ABDI
F.ABDI@RAAD.AMSTERDAM.NL